

ZAPEWNIANIE WYSOKIEJ JAKOŚCI KSZTAŁCENIA W SZKOLNICTWIE WYŻSZYM - aspekty praktyczne

Stanisław Kondracki - Ekspert Polskiej Komisji Akredytacyjnej
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

Wprowadzenie zmian w polskim systemie prawnym wywołało zmiany w podejściu do jakości kształcenia przez instytucje akredytujące i przez większość uczelni. Zasadnicze zmiany w podejściu do jakości kształcenia i akredytacji jednostek dydaktycznych to: wzrost znaczenia oceny efektów kształcenia, wprowadzenie dwóch form oceny jakości kształcenia (ocena programowa i ocena instytucjonalna) oraz położenie nacisku na wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia.

W procesie doskonalenia jakości istotne jest od czego ta jakość zależy? Co jest ważniejsze - spełnienie warunków do prowadzenia studiów czy osiągnięcie efektów kształcenia? Trzeba sobie uzmysłwić, że mimo konieczności opracowania efektów kształcenia stworzenie właściwych warunków do prowadzenia studiów jest nadal ważne. Konieczne jest zapewnienie kompetentnej kadry, z dorobkiem w ramach obszaru wiedzy zgodnej z kierunkiem kształcenia oraz bazy dydaktycznej i naukowej adekwatnej do kierunku poziomu kształcenia. Musi być także program studiów, zgodny z potrzebami rynku pracy.

Warto wiedzieć, że aktualnie kompetencje kadry dydaktycznej określane są na podstawie dorobku naukowego i praktycznego. Zajęcia dydaktyczne związane z określoną dyscypliną naukową lub artystyczną powinny być prowadzone przez nauczyciela akademickiego posiadającego dorobek naukowy lub artystyczny w zakresie tej dyscypliny, a zajęcia związane z praktycznym przygotowaniem zawodowym na kierunku o profilu praktycznym winny być prowadzone przez osoby posiadające doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią, adekwatne do prowadzonych zajęć. Nauczyciel akademicki może być zaliczony do minimum kadrowego jeżeli posiada dorobek w obszarze wiedzy, odpowiadającemu obszarowi kształcenia, wskazanemu dla tego kierunku studiów. W przypadku studiów o profilu praktycznym, może to być doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią, związane z umiejętnościami wskazanymi w opisie efektów kształcenia dla tego kierunku.

Program studiów i założone efekty kształcenia winny być zgodne z potrzebami rynku pracy. Zrezygnowano ze standardów kształcenia dla większości kierunków studiów ale wprowadzono obowiązek zasięgania opinii rynku pracy. Jednostka (wydział) powinna uwzględniać w programie kształcenia wyniki monitorowania kariery zawodowej swoich absolwentów oraz wyniki przeprowadzonej analizy zgodności zakładanych efektów kształcenia z potrzebami rynku pracy.

Jakość kształcenia wynika jednak przede wszystkim z osiąganych efektów kształcenia. Program kształcenia dla określonego kierunku, poziomu i profilu kształcenia obejmuje opis zakładanych efektów kształcenia. Warunkiem uzyskania kwalifikacji I lub II stopnia dla określonego kierunku studiów (poświadczonej dyplomem) jest osiągnięcie wszystkich efektów kształcenia założonych w programie studiów.

Czym różni się ocena programowa od instytucjonalnej. Ocena programowa dotyczy określonego kierunku studiów oraz określonego poziomu i profilu kształcenia. Pozytywna ocena programowa uprawnia do prowadzenia kierunku studiów. Ocena instytucjonalna dotyczy całej jednostki (np. wydziału) i uprawnia do prowadzenia wszystkich kierunków studiów, na wszystkich poziomach i studiów podyplomowych bez konieczności poddawania się ocenie programowej.

Ocena programowa dotyczy tylko jednego kierunku studiów i może być prowadzona na różnych poziomach tego kierunku (I i/lub II stopień), a wynik oceny może być inny dla każdego z poziomów studiów. Może być ona prowadzona na dwu profilach kształcenia tego kierunku (profil ogólnoakademicki i profil praktyczny). Ocena programowa obejmuje dotyczy warunków prowadzenia studiów (misja i strategia, zakładane efekty kształcenia, program studiów i realizacja oraz weryfikacja efektów osiągniętych efektów kształcenia, spełnienie wymagań minimum kadrowego i kwalifikacji nauczycieli akademickich oraz infrastruktura dydaktyczna). Obejmuje też ona ocenę funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia (głównie w zakresie analizy efektów kształcenia i działania na rzecz doskonalenia programu studiów), ocenę dostosowania efektów kształcenia do potrzeb rynku pracy (monitorowanie losów absolwentów, analiza opinii pracodawców o programach studiów) oraz ocenę zarządzania procesem dydaktycznym.

Ocena instytucjonalna może być prowadzona z inicjatywy Polskiej Komisji Akredytacyjnej, na wniosek uczelni oraz na wniosek właściwego ministra. Ocenę instytucjonalną przeprowadza się w jednostkach które uzyskały pozytywną ocenę programową większości kierunków studiów i w ciągu ostatnich 5 lat w zakresie oceny programowej nie uzyskały oceny negatywnej, a także nie uzyskały oceny warunkowej jeżeli zastrzeżenia dotyczyły konstrukcji i funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewniania jakości. Ocena instytucjonalna dotyczy wszystkich kierunków studiów prowadzonych na wydziale, obejmuje wszystkie poziomy kształcenia (studia I, II i III stopnia) i wszystkie profile kształcenia. Dotyczy też ona studiów podyplomowych i innych form kształcenia prowadzonych na wydziale. Ocena instytucjonalna obejmuje ocenę: strategii rozwoju jednostki i jej związku ze strategią rozwoju uczelni, konstrukcji i funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia, jakości kształcenia na studiach podyplomowych i doktoranckich i ocenę współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Jednostka nie może uzyskać pozytywnej oceny instytucjonalnej jeżeli nie uzyska pozytywnej oceny w zakresie: strategii rozwoju jednostki oraz w zakresie konstrukcji i funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia.

Jednostka organizacyjna uczelni może prowadzić studia jeżeli wdrożyła wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia, uwzględniający działania na rzecz doskonalenia programu kształcenia na prowadzonym kierunku studiów (*Rozporządzenie Ministra NiSW (z 5 października 2011) w sprawie warunków prowadzenia studiów... par. 9 p. 9*).

Wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia jest podstawą przyznania oceny instytucjonalnej. Jednostka która uzyskała ocenę instytucjonalną nie musi poddawać się ocenie programowej. Pozytywna ocena instytucjonalna oznacza, że jednostka organizacyjna uczelni wdrożyła wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia, skutecznie działający i gwarantujący wysoką jakość kształcenia na wszystkich kierunkach, poziomach, profilach i formach kształcenia, Pozytywna ocena instytucjonalna to swoisty certyfikat poświadczający, że jednostka sama potrafi dbać o wysoką jakość kształcenia i ma do tego skuteczne narzędzia, które działają niezależnie od okoliczności. Wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia to zbiór narzędzi i procedur służących ciągłemu monitorowaniu i doskonaleniu jakości kształcenia.

Błędy najczęściej popełniane w tworzeniu WSZJK

1. System tworzony jest nie po to aby skutecznie działał ale w celu wypełnienia wymogów Ustawy i Rozporządzenia Ministra oraz aby spełnić wymogi akredytacyjne,
2. System ogranicza się do tworzenia narzędzi zbierania informacji ale nie ma skutecznych narzędzi ich wykorzystania do doskonalenia jakości kształcenia,
3. Elementy Systemu nie są ze sobą powiązane procedurami
4. System nie ma skutecznego narzędzia gromadzenia i przetwarzania zbieranych informacji

Błędy popełniane w przedstawianiu działania WSZJK w Raportach Samooceny

1. Nie przedstawiana jest jasna struktura Systemu – uczelnia załącza tylko zbiór przepisów wewnętrznych dających podstawę tworzenia Systemu,
2. Uczelnia załącza mnóstwo przepisów wewnętrznych nie związanych z działaniem Systemu (np. uchwalone przez Senat zasady rekrutacji),
3. Uczelnia stara się przedstawić w Raporcie argumenty że poziom nauczania jest wysoki tymczasem nie poziom jest przedmiotem oceny ale narzędzia Systemu które ten poziom gwarantują,
4. Brak dokumentacji skuteczności działania Systemu – nie ma przykładów wykrytych nieprawidłowości i wdrożenia procedur naprawczych.

